

6.4.2.3 Pro kontrolu výsledků programů rozvojové pomoci v oblasti občanské společnosti je nezbytné vytvořit zvlášť důkladný systém. EHSV by v takovém systému mohl hrát velmi důležitou roli.

6.4.2.4 Plánování programů rozvojové pomoci musí být přizpůsobeno praktickým potřebám občanské společnosti. Rozvojová pomoc zaměřená na vytváření nových institucí občanské společnosti by mohla značně využít technickou podporu EHSV.

6.4.2.5 Kontaktní skupina EHSV a zástupci organizované občanské společnosti na západním Balkánu by mohli vytvořit stálou řídicí pracovní skupinu po Fóru pro západní Balkán, které uspořádá EHSV. Tato skupina by pomáhala organizacím občanské společnosti formovat jejich strategie a pracovní program a poskytovala by osvědčené postupy a know-how, aby

pozvedla občanskou společnost v členských státech EU a zemích západního Balkánu.

6.4.2.6 Cíl „územní spolupráce“ ve finančním výhledu EU na období 2007–2013 musí uvážit finanční prostředky určené na pomoc třetím zemím. Mechanismy financování třetích zemí musí být zjednodušeny, aniž se pochopitelně vzdáme současné transparentnosti, a musí být posíleny v politikách sousedství. Zkušenosti z programů, jako je CADSES, se musí využít a rozšířit.

6.4.2.7 Při sestavování programů rozvojové pomoci pro občanskou společnost musí vzít EU v úvahu rozvojové programy jiných mezinárodních organizací. Spolupráce s programy a zvláštěními službami OSN by se měla prohloubit a rozšířit na funkční úroveň.

V Bruselu dne 17. května 2006.

předsedkyně

Evropského hospodářského a sociálního výboru

Anne-Marie SIGMUND

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Kampaň EU za zachování biodiverzity – postoj a příspěvek občanské společnosti

(2006/C 195/24)

Rakouské předsednictví Rady EU požádalo dopisem ze dne 13. září 2005 Evropský hospodářský a sociální výbor v souladu s článkem 262 Smlouvy o založení Evropského společenství o vypracování průzkumného stanoviska k tomuto tématu *Kampaň EU za zachování biodiverzity – postoj a příspěvek občanské společnosti*

Specializovaná sekce „Zemědělství, rozvoj venkova, životní prostředí“, kterou Výbor pověřil přípravou prací na toto téma, přijala stanovisko dne 26. dubna 2006. Zpravodajem byl pan RIBBE.

Na 427. plenárním zasedání, které se konalo ve dnech 17. a 18. května 2006 (jednání ze dne 18. května 2006), přijal Výbor následující stanovisko 125 hlasy pro, nikdo nebyl proti a 4 členové se zdrželi hlasování.

1. Shrnutí závěrů a doporučení Výboru

1.1 Biodiverzita je základem a ručitelem života na naší planetě. Už ve vlastním ekonomickém zájmu se člověk musí snažit o zachování stability ekosystémů. Zachování biodiverzity je kromě toho výrazem odpovědnosti vůči světu kolem nás. Ochrana biodiverzity není žádný „luxus“, který si můžeme dovolit, nebo kterého se můžeme vzdát.

1.2 Člověk sám je největším uživatelem biodiverzity, je však zároveň také hlavní příčinou jejího úbytku.

1.3 EHSV se domnívá, že biodiverzita v Evropě je i nadále v nejvyšší míře ohrožena. Dosavadní opatření EU dosud nestačí k zastavení negativního trendu posledních desetiletí.

1.4 EHSV vítá, že se nejen všechny evropské instituce, ale i členské státy EU jako smluvní partneři úmluvy o zachování biologické rozmanitosti zavázaly, že se negativní trend pokusí nejen zastavit, nýbrž ho i zvrátit.

1.5 EHSV však se znepokojením konstatuje, že mezi nároky a skutečností je obrovský rozdíl: veřejné instituce dosud k ochraně biodiverzity nepřispěly tak, jak se od nich očekávalo. Při ochraně biodiverzity by vlastně měly fungovat jako vzor, místo toho ale plánovací rozhodnutí a podpůrné programy často přispívají k dalšímu ohrožování biodiverzity. Ve finančním období 2007 – 2013 se má navíc významně šetřit právě v těch politických oblastech, které jsou pro ochranu biodiverzity obzvláště důležité.

1.6 Úbytek biodiverzity je plíživý proces, který probíhá již mnoho let. Protože stále méně lidí má k životnímu prostředí přímý vztah, je bezprostřední dopad, a z něj vyplývající politický protitlak, relativně malý. To však politiku nesmí uklidnit, je naopak nutné vypracovat protistrategie.

1.7 Tak jako musí být občanská společnost lépe informována o pozadí a smyslu ochrany biodiverzity, musejí také místní, regionální a národní úředníci a zaměstnanci veřejných institucí provádět opatření pro přípravu a vzdělávací opatření – mnoho z nich vůbec neví, o co se jedná, a často jim chybí motivace.

1.8 Kampaň, kterou předsednictví EU zvažuje pro zachování biodiverzity, považuje EHSV za smysluplnou, občanská společnost k ní může prakticky přispět, a navíc může i – což je obzvláště důležité – přispět k rozvíjení povědomí. Taková kampaň nemůže ale kompenzovat stávající nedostatky, které pojmenovala EU samotná. V žádném případě nesmí vést k tomu, aby vznikl dojem, že k problémům došlo pouze nebo převážně z důvodu nedostatečného zapojení občanské společnosti.

1.9 Je třeba více pozitivních praktických příkladů a modelových projektů, je třeba lepších znázornění, která by smyslovou a užitnou hodnotu krajiny a biodiverzity obecně více posunula do povědomí a je třeba modelů chování z veřejnosti. Konec konců jde o udržení základu lidského života.

2. Podstata a kontext stanoviska

2.1 Rakouské předsednictví požádalo dopisem ze 13. září 2005 EHSV o vypracování průzkumného stanoviska k tématu „Kampaň EU za zachování biodiverzity – postoj a příspěvek občanské společnosti“. Dopis uvádí, že takové stanovisko by mohlo Radu a Komisi obsahově a politicky podporovat při dosažení cíle do roku 2010 zastavit úbytek biologické rozmanitosti. (1)

2.2 V dopise se navrhuje, že by EHSV mohl přezkoumat,

- jaké jsou příčiny úbytku biologické rozmanitosti,
- jestli jsou opatření, která Rada a Komise doposud přijala, dostatečná pro dosažení cíle,
- jestli rozdílné politiky EU vykazují soudržnost,
- jaké další iniciativy musí Komise a členské státy podniknout a také
- jaké důsledky to bude mít v rámci Lisabonské strategie a strategie pro udržitelný rozvoj a
- jak může přispět občanská společnost.

2.3 Pozadím žádosti rakouského předsednictví by mohla být skutečnost zmíněná v dopise, že „aktuální údaje různých výzkumných zařízení a institutů jako například EUROSTATu dokládají ..., že i přes dosavadní snahy biologická rozmanitost v Evropě i na celém

světě stále klesá, přičemž zvrácení trendu není v současnosti v dohledu. Také Komise vychází ve svých zprávách v průběhu revize strategie EU pro udržitelný rozvoj z negativního trendu v této oblasti“.

2.4 EHSV děkuje předsednictví za to, že tento důležitý úkol předalo EHSV. Výbor se bude dále konkrétně věnovat položeným otázkám, ke každému tématu poskytnete požadované odpovědi a rozvine své nápady pro „kampaň“.

3. Obecné poznámky

3.1 Biodiverzita je základem života na naší planetě. Bez biodiverzity by člověka neexistovala možnost přežití: rostliny, které přeměňují sluneční záření na biomasu, jsou základem toku energie a látek na naší planetě, do nichž je člověk zapojený, např. když dýchá, přijímá potravu nebo hospodář. Ani bez druhů, které zužitkovávají a přeměňují odpad „vyprodukovaný“ člověkem, by lidský život a lidská činnost nebyly možné.

3.2 Biodiverzita není tedy něco, co si společnost může „dovolit“, když se jí to zdá důležité, a čeho se může vzdát, když jsou jiné priority zdánlivě důležitější. Biodiverzity se nelze zřeknout.

3.3 V „hodnocení politiky v oblasti životního prostředí za rok 2003“ (2) Komise vysvětluje, o co jí v biologické rozmanitosti (biodiverzitě) jde. Biodiverzita je „výraz pro komplexnost, rovnováhu a stav různých ekologických systémů. Biologická rozmanitost plní nejen podstatnou funkci jako základ života, nýbrž vytváří také základ pro významné aktivity v oblasti ekonomiky, odpočinku a kultury.“

3.4 Biodiverzita v překladu znamená „rozmanitost života“; tento pojem se může používat na různých úrovních. Může označovat jak genetickou různorodost uvnitř populace, tak i míru bohatství druhů v určitém biotopu.

3.5 Člověk je díky své inteligenci významným uživatelem biodiverzity: žádný jiný živý druh nepoužívá resp. nevyužívá tolik jiných druhů jako člověk. Člověk je však zároveň hlavním ničitelem biodiverzity. Jeho dělení druhů na „užitečné“ a „škodlivé“ je naprosto ekonomicko-antropocentrické. Příroda takové rozdíly nezná. Zná pouze převážně samoregulační rovnováhu. Biologická rozmanitost je jedním z rozhodujících ukazatelů udržitelnosti.

3.6 Rovnováha, jež se dostane mimo kontrolu, představuje problém pro ty, kteří mají zájem na stabilních poměrech. Člověk svými rozmanitými, převážně ekonomickými činnostmi do ekologické rovnováhy zasahuje, ovlivňuje ji. Dělá to již tisíceletí, dříve často – např. rozsáhlým využíváním půdy – dokonce s tím výsledkem, že vznikaly nové, opět převážně stabilní systémy. Lidský vliv na biodiverzitu však dnes nabral dosud nepoznanou intenzitu. Biologická skladba není už řadou možností, které si člověk vytvořil, pouze lehce pozměněna, ale často naprosto zničena.

(1) Viz rozhodnutí Evropské rady z Göteborgu, 15.-16. června 2001.

(2) KOM(2003) 745/2.

Současná situace a příčiny úbytku biologické rozmanitosti

3.7 Současnou situaci v oblasti zachování biodiverzity popsalo předsednictví ve svém dopise EHSV jasně a srozumitelně (viz bod 2.3). Jeho analýza souhlasí mj. se zprávou programu OSN pro životní prostředí o biologické rozmanitosti, podle které se biologická rozmanitost na celém světě snižuje rychleji než kdy jindy.

3.8 Již ve své strategii biodiverzity z roku 1998 ⁽³⁾ upozorňuje EU na to, že i situace v Evropě je velmi znepokojivá. „Bohatá biologická rozmanitost v Evropské unii se během staletí z důvodu zásahů lidí pomalu snižovala. V minulých letech tyto zásahy nabývaly neskutečných rozměrů. Ve zprávě UNEP se zmiňuje, že v některých evropských zemích již po celé zemi vyhnulo až 24 % druhů v určitých kategoriích jako motýli, ptáci a savci“.

3.9 Ve strategii z Göteborgu 2001 ⁽⁴⁾ (strategie pro udržitelný rozvoj) zní: „V minulých desetiletích se úbytek biologické rozmanitosti v Evropě dramaticky zrychlil.“ EHSV poukazuje na to, že míra vymírání druhů je dnes 100 až 1 000krát vyšší než je přirozená míra, novější studie univerzity v Utrechtu vychází dokonce z faktoru 1 000 až 10 000.

3.10 Příčiny úbytku druhů jsou různé. Všeobecně se dá konstatovat, že odstraňování, resp. látkové ovlivňování biotopů zvířat a rostlin vede ke ztrátě biodiverzity. Vlastní příčiny spočívají v předělování přírodních biotopů infrastrukturou a urbanizací, v přívodu živin, zastavění, v masovém cestovním ruchu, znečišťování ovzduší a vodstva.

3.11 Zvláštní, jakoby dvojí roli, zastává v Evropě zemědělství, které v historii svým rozsáhlým a nanejvýš rozmanitým využíváním půdy nejdříve ke zvyšování biologické rozmanitosti přispívalo. Mnohé z těchto způsobů rozsáhlého využívání půdy však už dávno nejsou hospodárné, byly tedy nahrazeny intenzivnějším využitím, tj. využitím, které přírodní procesy ovlivňuje ještě silněji. To má pro biodiverzitu dvojí následek: na jedné straně přispívá intenzivní zemědělství významně k úbytku druhů, na druhé straně proto, že se přestávají využívat a že se stále nechávají ležet ladem nebo se využívají k jiným účelům dříve rozsáhle nebo přírodně obhospodařované plochy, zanikají cenné biotopy. Zemědělství může tedy podle toho, jak probíhá, být pro biodiverzitu přínosné nebo škodlivé.

3.12 Jako další příčiny je třeba uvést sukcesí dřevin, přesouvání konkurenční rovnováhy (mj. přísunem živin), zalesňování holých ploch, zavlečení cizích druhů a nadměrný rybolov.

⁽³⁾ Srov. KOM(1998) 42 v konečném znění.

⁽⁴⁾ KOM(2001) 264 v konečném znění.

3.12.1 Nové, dosud méně významné příčiny by v budoucnu mohly situaci ještě více zostřit. Evropská agentura pro životní prostředí ve své nové zprávě ⁽⁵⁾ popisuje pravděpodobné klimatické změny jako extrémní, v budoucnu snad dokonce dominantní nebezpečí pro nezvratné změny v biodiverzitě.

3.12.2 Dalším potenciálním nebezpečím pro rozmanitost druhů v Evropě by mohlo být užívání zelené genové techniky. Komerční pěstování geneticky upravených rostlin by podle názoru vědců mohlo mít velký vliv na okolní rostliny, a tím i na motýly a včely. To je výsledek tříleté studie, kterou zadala britská vláda a na které se aktivně podílelo více než 150 vědců ⁽⁶⁾. EHSV vyzývá Komisi k intenzivní podpoře výzkumných činností v této oblasti.

3.13 Možné následky úbytku biodiverzity je možné vysvětlit na konkrétním případě: např. u opylovačů dochází k jednoznačnému populačnímu úbytku, a to, podle FAO, celosvětově. Systém oplodňování u kvetoucích rostlin se dále rozvíjel a zároveň se přizpůsobil vývoji opylovačů, kteří zase vyvinuli účinnější mechanismy pro sběr nektaru a pylu, a tak přispěli k lepší produkci a šíření semene opylených rostlin. Křížové opylení prostřednictvím hmyzu zvyšuje genetickou rozmanitost a jeho důsledkem je odolnější semeno a lepší kvalita plodů. 70 až 95 % opylovačů patří do řádu hmyzu blanokřídlého (hymenoptera), do něž patří i člověku prospěšná včela. Zaznamenaný populační úbytek u opylovačů může mít katastrofální (i ekonomické) následky.

3.14 EHSV může na základě mnoha studií a mnoha výroků, které popisují velký úbytek biodiverzity, upustit od toho, aby se v tomto stanovisku dále věnoval jednotlivým příčinám resp. vůbec propagoval povědomí o biodiverzitě. Všechny osoby s politickou odpovědností v Komisi a v Radě by měly chápat, jak situace vypadá. Informací, které situaci výstižně popisují, je mnoho.

3.15 EHSV vítá, že se všechny instituce EU opakovaně hlásí k zachování biodiverzity. Ale i navzdory nejrůznějším politickým oznámením a prohlášením, navzdory podepsání úmluvy o biologické rozmanitosti, kterou ratifikovalo všech 25 členských států EU i sama EU, navzdory smysluplným nařízením na ochranu přírody na úrovni EU, jako je směrnice o ochraně ptactva z roku 1979 ⁽⁷⁾ a směrnice o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin z roku 1992 ⁽⁸⁾ (směrnice FFH), úbytek biodiverzity stále pokračuje.

⁽⁵⁾ „The European Environment - State and outlook 2005“, EEA, listopad 2005.

⁽⁶⁾ Vědecký magazín Nature z 22. 3. 2005.

⁽⁷⁾ Úř. věst. L 103, 25. 4. 1979, str. 1.

⁽⁸⁾ Úř. věst. L 206, 22. 7. 1992, str. 7.

3.16 Na summitu OSN (WSSD – World Summit on Sustainable Development)) v Johannesburgu se strany zavázaly k významnému snížení míry ochuzování biologické rozmanitosti do roku 2010. EU šla dokonce o krok dál a zavázala se k tomu, že do roku 2010 úbytek biologické rozmanitosti zastaví⁽⁹⁾.

3.17 Udržení biodiverzity je tedy uznávaným, smysluplným i nezbytným, ale také velmi komplexním úkolem, při plnění kterého musejí všechny politické úrovně (od EU až po obce) a občanská společnost pracovat společně a pro společnost fungovat jako vzor.

Politicko-spoločenské pozadí snižování biodiverzity

3.18 Zajímavá otázka, která je bohužel kladena pouze zřídka, již je ale nutné objasnit, zní: Jaké jsou politické příčiny toho, že k tomuto z části dramatickému úbytku druhů docházelo po desetiletí, aniž byla zahájena a realizována dostatečná politická protipatření?

3.19 Důvody jsou různé. Problém spočívá zřejmě v tom, že u úbytku biodiverzity se jedná o velmi pomalý, plíživý, a tedy zpočátku stěží znatelný proces (srovnání s klimatickými změnami je v každém případě možné). Neexistuje „jediné opatření“, jemuž se může přičíst vznik problému, popř. jedině protipatření, které by problém vyřešilo. Zaznamenaný úbytek biodiverzity je souhrnem milionů činů a rozhodnutí posledních let a desetiletí, přičemž dopad každého jednotlivého rozhodnutí je zdánlivě bezvýznamný nebo druhořadý.

3.20 Proto je na jedné straně stále velmi těžké úspěšně varovat před nadcházejícími rozhodnutími s odkazem na zachování biodiverzity popř. tato rozhodnutí zamítnout, zvláště když tzv. „zásahové subjekty“ poukazují na to, že by zásah na tomto místě přírody napravily vyrovnávacími nebo náhradními opatřeními na jiném místě (což se často nepodaří).

3.21 Dalším důvodem může být, že během relativně krátkého období došlo k vývoji, který vedl k tomu, že stále méně lidí přímo zakouší nebo si přímo uvědomuje význam biodiverzity a přírody a jejich změny. Zažíváme určitý druh odcizení se od přírody, které začíná tím, že stále méně lidí vůbec zná nebo poznává užžitnou⁽¹⁰⁾ a smyslovou⁽¹¹⁾ hodnotu krajiny.

⁽⁹⁾ Viz bod 31, závěry předsednictva, Evropská rada v Göteborgu.

⁽¹⁰⁾ Užžitná hodnota krajiny, její ekonomická hodnota, je mnohem větší než její význam jako „výrobní základny“ pro zemědělství a lesnictví. Jako příklad je možné uvést turistiku resp. příměstskou rekreaci. Podstatou turistiky jsou krajiny s bohatstvím druhů, rozmanité krajiny, obecně označované jako „krásné“.

⁽¹¹⁾ Krajina jako „smyslová hodnota“ zahrnuje dvě věci: jednak vlastní hodnotu přírody, která musí zůstat uznávaná a zachovaná, která se vlivem jednostranného technologického využívání nesmí úplně vytratit. Na druhé straně je nutné vidět význam krajiny pro fyzickou, ale také psychickou regeneraci člověka, pro jeho začlenění do přirozeného životního prostředí.

3.22 Většina lidí (včetně mnoha politiků) si zřejmě není skutečně plně vědoma významu a relevance vlastního úkolu „ochrany biodiverzity“ (včetně velké etické a morální odpovědnosti). Krajinu sice „konzumují“, těší je její krása, užívají si jí vizuálně, tráví v ní volný čas, zabývají se sportem, tráví v ní dovolenou. A přesto téměř nemají ponětí o tom, jak biotické prvky v krajině, jednotlivé druhy zvířat a rostlin ve vzájemné souhře příslušnou krajinu spoluutvářejí a jak zajišťují její stabilitu a jak obrovský význam tato křehká stabilita má jako základní prvek našeho života a ekonomického systému.. Většina společnosti zažívá přírodu pouze sporadicky, někdy dokonce častěji v televizi než venku v přírodě, ve filmových příspěvcích, které spíše popisují krásy Afriky, Galapág nebo jiných dalekých cílů, které se ale téměř nezabývají problémy, se kterými se potýká evropské přírodní dědictví.

3.23 Není ostatně náhoda, že organizace na ochranu životního prostředí s údivem zjišťují, že lidé v Evropě jsou spíše ochotni zasadit se o zachování slonů nebo ochranu sibiřského tygra, než aby chránili místního křečka polního.

3.24 O úbytku biodiverzity se lidé dovídají z vyprávění, ze zpráv, z politických dokumentů. Negativní důsledky nejsou ale cítit bezprostředně. Částečně to, co v krajině mizí, lidé sami nikdy neviděli. Je známo, že lidé se angažují pouze pro to, co skutečně znají a mají rádi, z čeho očekávají nějaký užitek.

3.25 Biodiverzita je podle každodenních zkušeností sice něco obecně uznávaného, současně ale něco, co se většiny občanů osobně moc nedotýká. Hodnota problému vyplývá z toho, jak moc se lidí dotýká. Mnoho lidí si myslí, že biodiverzita se jich bezprostředně nedotýká, a proto také odpovědnost za ochranu biodiverzity nepovažují za vlastní úkol, přesouvají ji na stát.

3.26 Ochrana biodiverzity bude na celém světě závislá na tom, jak se politikům podaří opět vytvořit „pocit dotčenosti“. Lidem se musí zdůraznit, že ne vše, co je realizovatelné, se také musí zrealizovat. Člověk musí opět dospět k přesvědčení, že s ohledem na přírodu se musí něčeho zřeknout – něčeho se zřeknout, co jej však obohatí. Dosažení tohoto cíle by mělo být součástí možné kampaně EU k tématu biodiverzity.

3.27 A protože situace by mohla být právě taková, jak bylo popsáno, zažíváme stále častěji situace, ve kterých se každý k ochraně biodiverzity samozřejmě hlásí, přitom se ale ptá,

— jestli se příroda musí chránit právě tam, kde je v plánu nová obřídná komunikace,

- jestli může být kvůli živočichovi chráněnému v Evropě podle směrnice o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin například zastavena výstavba průmyslové zóny,
- a jestli ochrana přírody musí skutečně stát (tolik) peněz?

3.28 A navíc: V hospodářsky složitějších časech se ochrana přírody nepovažuje za základ života a ekonomiky, ale stává se z ní obětí beránek, který brání vývoji „pozitivnímu“ pro hospodářství. Pouze na okraj zmiňme, že argumenty jsou přitom zcela nesmyslné: pokud nemůže být z důvodu opatření na ochranu přírody postavena silnice, kterou my osobně považujeme za důležitou, kroutíme nad tím hlavou. Pokud má být ale oblast, kde sami trávíme dovolenou nebo volný čas, rozdělena silnicí, rádi uvádíme důvody pro udržení krajiny a její ochranu.

3.29 Příroda se dnes považuje za „volně dostupný společný majetek“, který může průmyslová, stále více urbanizovaná společnost se svými vysokými nároky na volný čas podle svých ekonomických požadavků více či méně libovolně utvářet a ovlivňovat; a politika přitom nesprávně vsugerovává, že vyrovnávacími a náhradními opatřeními je nárokům na ochranu biodiverzity možné učinit zadost.

Účinnost opatření, která dosud Rada a Komise přijala

3.30 Účinnost opatření, která učinila Rada a Komise, je, jak ukazuje situace, dosud absolutně nedostatečná. Přitom cíl, který Komise sledovala vydáním směrnice na ochranu ptactva v roce 1979 a směrnice FFH v roce 1992, a sice chránit životní prostory evropského zvířecího a rostlinného světa, byl a je správný a smysluplný. Rozhodující problém představuje politická vůle při provádění a vykonávání, což zjistila Komise sama: „**Provádění směrnic na ochranu ptactva a přírodních stanovišť se ukázalo být obtížným, porušení těchto dvou směrnic představuje přes čtvrtinu případů, ve kterých musela Evropská komise zahájit soudní kroky** ⁽¹²⁾“.

3.31 EHSV zde rozlišuje dvě rozdílné úrovně odpovědnosti:

3.31.1 První úroveň je politická úroveň a na ní nedostatečné povědomí. Pro EHSV je např. úplně nepochopitelné, že členské státy v Radě schválily příslušné směrnice na ochranu přírody, které potom v členských státech samotných nejsou prováděny vůbec nebo pouze absolutně nedostatečně. EHSV to považuje za naprosto nepřijatelné. Politika samotná takto podkopává svoji důvěryhodnost tím, že sama selhává při provádění ochrany přírody.

3.31.2 Nedůvěryhodná je i politika, která prosazuje požadavek na zastavení úbytku biodiverzity do roku 2010, která ví,

⁽¹²⁾ Viz KOM(2003) 745/2 a stejné znění KOM(2005) 17.

že to bude stát peníze, která ale současně v rámci finanční prognózy sníží příslušnou položku rozpočtu ⁽¹³⁾ pro staré členské státy EU o více než 30 %. Představitelé států a ministrů předsedové členských států EU tak vytvořili předpoklady pro politiku, která nemůže vyhovět vlastním požadavkům. Politika samotná dává špatný příklad.

3.31.3 Členské státy nebudou smět, a to je druhá úroveň odpovědnosti, svádět ztroskotání své vlastní politiky na návštěvníky přírody. EHSV se v několika stanoviscích zabýval fenoménem nedostatečného provádění směrnic, které jsou významné pro udržení biodiverzity. Může se jen stále opakovat: Pokud opatření na ochranu nebo ke zlepšení biodiverzity kolidují například s (pochopitelnými) ekonomickými zájmy uživatelů ploch, je nutné potenciální ekonomické ztráty alespoň vyrovnat; lepší by bylo poskytnout podněty pro vhodná opatření na udržení biodiverzity. Rozhodující překážkou je, podle rozhodnutí Evropské rady z 16. prosince 2005 naprosto nezajištěné, financování opatření projektu Natura 2000 v rámci příštího finančního období EU. Jakékoliv vážně míněné politické prohlášení o zachování a rozvoji biodiverzity je k ničemu, pokud nejsou vytvořeny vhodné ekonomické rámcové podmínky!

3.32 Pokud tedy nebude financování projektu Natura 2000 vyřešeno v tom smyslu, jak to shodně požadují EHSV a Evropský parlament (vlastní dostatečná linie financování pro zaplacení projektu Natura 2000), nezmění se nic podstatného na neúčinnosti úsilí EU. Na tom také nic nezmění ani dobře míněné veřejné kampaně.

3.33 Jedním z opatření, ohlášených v rámci strategie pro udržitelný rozvoj k udržení biodiverzity, mělo být „*zlepšení zemědělských opatření na ochranu životního prostředí v rámci revize společné zemědělské politiky v polovině období, proto bude zaveden transparentní systém přímých plateb pro poskytování služeb spojených se životním prostředím*“. EHSV lituje, že nebyl dodržen ani tento důležitý a správný slib, což má kontraproduktivní důsledky. Hlavním viníkem tohoto nebyla ani tak Komise, jako spíše postoj členských států především ve vztahu k financím.

Dostatečná soudržnost rozdílných politik EU?

3.34 EHSV si nemyslí, že by rozdílné politické oblasti EU byly již tak sladěné, že by bylo možné zastavit úbytek biologické rozmanitosti. Naopak: Také z politických oblastí, za které má odpovědnost EU, vycházejí i nadále nebezpečí, která nemohou být kompenzována skromnými opatřeními na ochranu přírody. Na tom nic nezmění ani již probíhající akční programy ⁽¹⁴⁾ a zdá se, že na tom nic podstatného nezmění ani tématické strategie, které se v současnosti zpracovávají. ⁽¹⁵⁾

⁽¹³⁾ Rozvoj venkova v rubrice 2 finančního výhledu na období 2007-2013.

⁽¹⁴⁾ Např. pro ekologické zemědělství.

⁽¹⁵⁾ EHSV připravuje k jednotlivým strategiím zvláštní stanoviska, na která by se zde mělo odkazovat.

3.35 Jako příklad je – kromě zemědělské politiky, kterou se Výbor zabýval již v jiných stanoviscích – možné uvést projekt z transevropských dopravních sítí. Dunaj, který měří 2 880 km a protéká 10 evropskými zeměmi, je jistě možné považovat za „nejvýznamnější“ evropskou řeku. Kolem této tepny života se zachovalo mnoho přírodních rájů, jež by měly být zahrnuty do sítě Natura 2000. EU ale říká, že přibližně 1 400 km (tedy polovina) řeky, a to jsou především ještě zbývající volné úseky řeky, např. Straubing-Vilshofen v Německu, u Hainburgu a ve Wachau v Rakousku i velké úseky řeky v Maďarsku a skoro celý úsek v Bulharsku a Rumunsku jsou pro lodní dopravu problémovými úzkými místy, která by měla být odstraněna. Politika, která směřuje ke konfrontaci mezi hospodářským růstem a ochranou přírody, ještě více provokuje a programuje takové konflikty, které by politika v rámci své strategie pro udržitelný rozvoj a biodiverzitu, a tedy v rámci soudržné politiky, měla vlastně řešit.

3.36 Toto tvrzení EHSV, že se neprovádí dostatečně soudržná politika, neplatí ostatně pouze pro sektory, které se podle „klasického hlediska“ považují za potenciálně problémové pro ochranu přírody a ochranu druhů – jako např. uvedená dopravní politika a politika infrastruktury nebo příliš intenzivní zemědělství, lesnictví a rybnářství – nýbrž platí také pro politické oblasti, ve kterých nejprve netušíte přímou souvislost s biodiverzitou.

3.36.1 Jako příklad je možné uvést opatření pro boj s nákazou skotu BSE. V této souvislosti je s konečnou platností rozsáhlé zakázáno nechávat zdechliny ležet v přírodě, resp. je tam převážet.⁽¹⁶⁾ Rolníci jsou zavázáni převážet mrtvá zvířata do kafilérií, což je extrémně drahé.

3.36.2 V oblastech Evropy, ve kterých ještě žijí intaktní stavy divoce žijících zvířat živících se mršinami, jako supi, vlci nebo medvědi, proto dochází k významným problémům při ochraně druhů: V 90. letech až do roku 2003 bylo například v Asturii do kafilérií převezeno průměrně 3 000 domácích zvířat ročně. V roce 2004 – po důsledném provádění nařízení EU – to bylo asi 20 000 domácích zvířat.

3.36.3 V Asturii (rozloha 10 604 km²) tedy nyní v krajině „chybí“ přibližně 17 000 mrtvých zvířat, která dosud byla důležitým zdrojem potravy pro supy, medvědy, vlky a mnoho dalších mrchožroutů. To – při 200 kg na zvíře – představuje 3 400 tun biomasy s obsahem proteinů v krajině⁽¹⁷⁾. Zda na tom něco změní královský dekret, vydaný v roce 2002 ve Španělsku, který upravuje krmení mrchožroutů určitými

⁽¹⁶⁾ To je možné pouze za určitých podmínek, které jsou ale tak komplikované, že se jich téměř neužívá.

⁽¹⁷⁾ Dopad je popsán pouze zčásti: Ve Valle del Trubia provádí španělská organizace na ochranu přírody FAPAS po mnoho let monitorování supů bělohlavých. Do roku 2003 to bylo průměrně 10 párů, které přivedly na svět a vychovaly průměrně 8 až 9 mláďat. Sup bělohlavý má vždy jen jedno mládě. V roce 2004 byli pouze 4 mladí ptáci schopní letu. Ochránci medvědů informují o nálezích vysokého počtu mrtvých mladých medvědů, což se rovněž dá vysvětlit z nižšího množství potravy.

posílými zvířaty nebo jejich vedlejšími produkty, je zatím nejasné. V jiných členských státech EU odpovídající opatření na úrovni státu neexistují!

Jaké další iniciativy by musela Komise a členské státy zahájit?

3.37 Komise samotná uvádí v hodnocení politiky v oblasti životního prostředí za rok 2003⁽¹⁸⁾, že by byly nutné tyto priority:

- opatření pro trvale udržitelnou zemědělskou politiku,
- přechod společné rybářské politiky na ekologickou techniku,
- lepší ochrana půdy a moře,
- vylepšit provádění opatření v oblasti ochrany přírody,
- přesné určení trendů v oblasti biologické rozmanitosti,
- posílení ochrany biologické rozmanitosti na mezinárodní úrovni.

3.38 Komise navíc ve svých strategických úvahách pro rok 2007 oznámila, že přepracuje směrnici FFH a směrnici na ochranu ptactva, aby je přizpůsobila novým vědeckým poznatkům⁽¹⁹⁾. EHSV by velmi uvítal, kdyby Komise co nejdříve objasnila, o jaké nové vědecké poznatky se jedná a jak rozsáhlé bude toto přepracování, které by podle názoru EHSV mohlo vést jen ke zlepšení evropské ochrany přírody.

3.39 EHSV považuje za nezbytné posilování ochrany životního prostoru a poskytování potřebných finančních prostředků Směrnice FFH a směrnice na ochranu ptactva nepřinesly ještě dostatečný úspěch pro zajištění ochrany druhů a životních prostor v celé Evropě. K tomu se ovšem přidává, a to EHSV kriticky sleduje, že se v členských státech (i na místní úrovni) mezitím částečně postupuje podle hesla: Co nevykazuje evropský, ale jen třeba jen národní status ochrany, je jakousi přírodou 2. kategorie. Pokud to nefinancuje EU, potom také nic neděláme. Ještě horší je to s ochranou biodiverzity mimo chráněné oblasti, zde nejsou patrné téměř žádné aktivity veřejných orgánů. Ochrana biodiverzity je však úkolem, který není možné omezit na několik málo chráněných území.

3.40 Takový postoj a názor však více než výrazně ukazuje, že většina obyvatelstva, ale také většina politiků dosud nepochopila ekologické souvislosti obecně a nutnost ochrany biodiverzity obzvláště. Jsou to především veřejné instituce, které by měly dávat dobrý příklad. Musejí veřejnosti objasnit, že je pro ně ochrana biodiverzity důležitá, že jsou připraveni provést ve své oblasti příslušná opatření, i kdyby existovaly ekonomicky „efektivnější“ možnosti.

⁽¹⁸⁾ KOM(2003) 745/2.

⁽¹⁹⁾ KOM(2006) 122.

3.41 Desetiletí OSN pro trvale udržitelnou tvorbu životního prostředí (2005 až 2015) by proto mělo být využito pro zahájení široce založené kampaně, která by měla za cíl zastavit a zvrátit pozorovaný úbytek znalostí a zkušeností týkajících se biodiverzity. Je třeba velké pozitivní kampaně, která by měla zprostředkovat, že příroda není žádný luxus, který si společnost může dovolit za časů hospodářského blahobytu, a může se ho vzdát, když panuje hospodářsky složitější období. Je nutné zprostředkovat společnosti rozmanitost druhů jako hospodářský a kulturně duchovní poklad. Ochrana přírody musí být chápána jako něco pozitivního (a je něco pozitivnějšího než zachování základů života?), ochrana přírody by měla působit radost a být zábavná, a neměla by být vnímána jako přítěž. Je nutné objasnit, že náklady, které vznikají další erozi našeho přirozeného základu života, jsou mnohem vyšší než náklady na ochranu, a že se ztrácejí hodnoty, které nelze vyjádřit eurech a centech.

3.42 EHSV je jasné, že EU se svojí politikou ochrany přírody může zajistit pouze to, že budou prováděny cíle, kterých může být dosaženo pouze ve spolupráci více zemí. Je nutné provádět ale také vhodnou „politiku ochrany biodiverzity“ v národní, regionální, lokální, a také soukromé oblasti. Proto se od členských států požaduje totéž co od EU.

3.43 EHSV by proto velmi přivítal, kdyby Komise v rámci příslušné kampaně – ve spolupráci se skupinami ochránců životního prostředí a dotčenými svazy pro využití přírody – na území celé Evropy podporovala modely projektů na ochranu přírody vytvářející identitu a masivně je sdělovala veřejnosti. Pro takovou aktivitu by se mohl hodit např. tzv. „Zelený pás Evropy“, iniciativa nevládních organizací, kterou částečně podporují také veřejné orgány⁽²⁰⁾ a která si stanovila cíl chránit životní prostory, jež se vyvinuly v rámci ochrany částečně dokonce nehumánních hranic zemí. „Zelený pás Evropy“, který sahá od Skandinávie až na Balkán, je (ještě) nejdlejší biotopovou osou Evropy.

3.44 Co se týká posílení ochrany biodiverzity na mezinárodní úrovni, domnívá se EHSV, že biodiverzita se musí stát nedílnou součástí obchodního systému (mj. WTO) jako tzv. „non-trade-concern“.

Důsledky pro Lisabonskou strategii a strategii pro udržitelný rozvoj

3.45 EHSV se na tomto místě omezí na výroky k Lisabonské strategii. Od komentářů ke strategii pro udržitelný rozvoj v tomto dokumentu upustíme, neboť na jedné straně jsou tvrzení Komise v příslušném sdělení⁽²¹⁾ tak neurčitá a nezávazná, že pro dostatečně přísnou ochranu biodiverzity se nedá celkem nic očekávat, na druhé straně se EHSV tímto dokumentem bude zabývat ve zvláštním stanovisku.

3.46 Pokud je správné to, co Evropská rada stanovila na svém jarním jednání 2005 v Bruselu, že je totiž Lisabonská strategie přidružena ke strategii pro udržitelný rozvoj, musela

by být Lisabonská strategie zaměřena tak, že se nejen snaží zohlednit ekologické zájmy, nýbrž že se pokouší dosáhnout hospodářského vývoje, který je považován za správný, se současnou vědomou podporou mj. ochrany biodiverzity. V dokumentech k Lisabonské strategii se však o takovém přístupu žádná zmínka nenachází.

3.47 Komise by měla co nejdříve vypracovat celkové hodnocení, které uvede, jaký čistě národohospodářský význam ochrana biodiverzity v Evropě má. Mělo by být popsáno a sdělováno mnohem více pozitivních příkladů, které ukazují, že se ochrana biodiverzity a hospodářský vývoj mohou vzájemně podporovat. Navíc by se nakonec mělo začít se společensky nezbytnou diskusí o konkrétních způsobech internalizace externích nákladů.

Příspěvek občanské společnosti

3.48 Příspěvek občanské společnosti k udržení biodiverzity je velmi důležitý a je jistě možné vykonat ještě mnohem více pozitivního. Ale příspěvek občanské společnosti nemůže vyrovnat, resp. kompenzovat, to, co veřejné orgány zanedbají, resp. udělají špatně. Vyžadovat od občanské společnosti větší úsilí je správné, nesmí to ale odvádět pozornost od nedostatku veřejných orgánů.

3.49 EHSV by velmi uvítal novou kampaň, kterou předsednictví zmiňuje v dopise z 13. září 2005 adresovaném EHSV. Jejím předmětem by měla být podpora motivace a porozumění pro zachování přírody a biodiverzity. Příslušná vzdělávací práce by musela začít velmi brzy, ve školkách a školách, a mít za cíl také zdůraznění toho, že každý jednotlivec musí přispět, aby bylo možné udržet základy života lidstva. Ochrana biodiverzity začíná ve vlastním okolí, při nákupu, úpravě zahrady atd.

3.50 Pro jednotlivce je jednodušší se angažovat, když ví, proč to dělá a že je jeho úsilí požadováno a oceňováno a když mu politika může být vzorem. Příslušnou kampaň by bylo možné využít k tomu, aby nejen zprostředkovala základní znalosti, nýbrž aby také získávala „vyslance“ pro udržení biodiverzity – rockové hudebníky, literáty, herce, politiky, novináře atd.

3.51 Nevládní organizace, ale také mnoho občanů, kteří nejsou organizováni ve svazech nebo skupinách, vykonává mnoho záslužné práce při ochraně přírody a ochraně druhů. Zemědělci se zapojují do zemědělských programů pro životní prostředí a dobrovolných iniciativ. Mnoho dalších společenských skupin se zapojuje do ochrany biodiverzity, přebírají dokonce částečně úkoly, které by jednoznačně měly připadnout státu. Mnoho úspěchů v ochraně biodiverzity by bez tohoto úsilí nebylo vůbec možných. Právě také díky práci soukromých ochránců životního prostředí, ale také díky mnoha návštěvníkům přírody, není situace ještě horší, než se v současnosti zdá. Politika by toto úsilí měla také podporovat, ale nejen finančně.

⁽²⁰⁾ Např. Spolkový úřad pro ochranu přírody.

⁽²¹⁾ KOM(2005) 658 z 13. 12. 2005 „Hodnocení strategie udržitelného rozvoje - Akční platforma“.

3.52 Přitom nemůže jít pouze o praktickou práci v krajině. Pokud je politika skutečně odhodlaná zastavit úbytek biodiverzity, potom musí mít zájem o to, aby existovala společenská poptávka po příslušné politice; je možné hovořit i o politickém tlaku. Příslušný základní souhlas evropského obyvatelstva tu bezpochyby je. 9 z 10 obyvatel EU je toho názoru, že politici by při důležitém rozhodování měli věnovat stejnou pozornost zájmům životního prostředí jako ekonomickým a sociálním zájmům („Attitudes of Europeans towards the Environment“, EC Eurobarometer, 2004).

3.53 Vzdělávací práce v rámci obyvatelstva jsou nezbytně nutné pro získání porozumění pro politická opatření (i pro peněžní výdaje). Občanská společnost k tomu také může a musí

přispět, potřebuje ale podporu veřejných orgánů. Ty musejí zajistit například to, aby už nebylo možné ochranu přírody hanobit jako „nepřítele pokroku“, ale aby se na položené otázky našly přiměřené odpovědi, na jejichž konci stojí biodiverzity více, a nikoli méně.

3.54 V této souvislosti vítá EHSV iniciativu „Countdown 2010“⁽²²⁾ četných nevládních organizací, která má za cíl dosažení toho, aby všechny evropské vlády podnikly kroky, které jsou nutné pro skutečné zastavení úbytku biologické rozmanitosti do roku 2010, a tak po vyhlášení politického cíle následují i nezbytné činy. Kampaň ukazuje: Občanská společnost a vlády musejí společně zvládnout velké množství úkolů.

V Bruselu dne 18. května 2006.

předsedkyně

Evropského hospodářského a sociálního výboru

Anne-Marie SIGMUND

⁽²²⁾ Viz <http://www.countdown2010.net/>.